

TÄSTÄ ALKAA MERI

FORUM MARINUMIN AJANKOHTAISET HANKKEET, NÄYTTELYT JA TAPAHTUMAT

Tuomas Värjö,
Mikko Meronen
ja Maija Joro

Merikeskus Forum Marinumissa Turussa on vuoden 2015 aikana useita tapahtumia sekä näyttelyitä. Merimuseon henkilökunta on lisäksi mukana muutamissa tutkimus- ja kirjahankkeissa. Samaan aikaan Forum Marinumin kokoelmat ja museoalustaivasto täydentyvät mielenkiintoisilla esine- ja arkistokokoelmilla ja muutamilla museoaluksilla.

LIIKKEELLE! SUOMI SODAN JÄLKEEN

Forum Marinumin vuoden 2015 teema on "Suomi sodan jälkeen". Nimi liittyy liikenteen ja viestinnän alan Trafiikkimuseoiden tämän vuoden yhteiseen verkostonäyttelyhankkeeseen, joka keskittyy toista maailmansotaa seuranneeseen jälleenrakennuksen ja kasvun aikakauten otsikolla Liikkeelle! – Suomi sodan jälkeen. Trafiikki-museot yhdistykseen kuuluu yhdeksän suomalaista viestinnän ja liikenteen alan museota. Jokainen näistä museoista on toteuttanut Liikkeelle! –näyttelyn joko itsenäisesti tai yhteistyössä toisen Trafiikkimuseon kanssa. Näyttelyt käsittelevät jälleenrakennuskauden Suomea museoiden valitsemista temaattisista näkökulmista.

Näin laajamittaista museoiden tiiviille yhteistyölle perustuvaa näyttelykokonaisuutta, yleisö- ja aineistopalveluilla täydennettynä, ei ole Suomessa koskaan aikaisemmin toteutettu. Näyttelyiden pohjana on opetus- ja kulttuuriministeriön tuella vuosina 2011 – 2012 digitoitu kuva-, arkisto- ja esinema-

ateriaali, jota on yhteensä 14 000 yksikköä. Nyt tämä aineisto on yleisön saatavilla näyttelyiden ja yleisötyö- ja kokoelmapalveluiden kautta.

Näyttelyiden aihe on ajankohtainen, sillä keväällä 2015 tuli kuluneeksi 70 vuotta toiseen maailmansotaan liittyvien sotatoimien päättymisestä Suomessa ja jälleenrakennusajan alkamisesta. Ajallisesti näyttelyt kertovat sodan jälkeisistä vuosista ulottuen aina ETYK-kokoukseen asti. Näyttelyiden sisältö tarjoaa monipuolisia näkökulmia erityisesti 1950- ja 1960-luvun viestintä- ja liikennekulttuurin ilmiöiden vertailuun suhteessa nykypäivään. Teemoja ovat evakot ja siirtolaisuus, risteilymatkailu, sähköistyminen, autoistuminen ja tieliikenteen kehitys, lentomatkailu, talvimerenkulku, radion ja tv:n nousu kansansuosioon, sekä Interrail-matkailu.

Näyttelyihin liittyy lisäpalveluna myös Liikkeelle –mobiiliopas, joka on Trafiikkimuseoiden tuottama virtuaalinen opas. Se koostuu erilaisista reiteistä tutustuttaen kunkin museon jännittäviin maailmoihin. Opasteet syventävät näyttelyiden teemoja. Sisältöjä voi selailta vaikka kotisohvalta, mutta suurimman ilon niistä saakin paikan päällä. Mobiilioppaan käyttäminen on helppoa. Käyttämiseen ei tarvita erillistä sovellusta vaan sisältöjä voi selata internet-selaimella. Opas julkaistiin tapahtumaviikonloppuna 25.-26.4.2015.¹

Forum Marinumissa sodanjälkeisten vuosikymmenien aiheet näkyvät mm. jälleenrakennuksen aikaan keskittyvässä näyttelyssä, sekä miinanraivaajaksi varustellun, jo 1915 valmistuneen yhteysalus Wilhelm Carpelanin liittämisessä osaksi Forum Marinumin museolaivastoa 12.5. alkaen.

Linnanpuomin rakennuksessa 24. huh- tikuuta 2015 avattu vaihtuva näyttely on nimeltään "Suomi liikkeelle 1945-1975. Risteilymatkustuksen historiaa." Näyttely esittelee suomalaisen sodan jälkeisen ajan risteilymatkustuksen historiaa. Se alkaa

1940-luvun lopulta Suomessa ensimmäisenä markkinoille tulleista risteilyistä päättyen 1970-luvun puolivälin massaristeilyjen kulta-aikaan. Risteileminen ilmiönä syntyi ja muotoutui tänä aikakautena. Enää ei menneiden vuosikymmenten tavoin laivalla olon synnä ollut pääsy määränpään, vaan itse laivalla oleilu ja viihtyminen, mm. shoppaillen, syöden ja juhlien.

1950- ja 1960-lukujen risteilyjä leimasi vielä jossain määrin elitistisyys; toisin sanoen vain yhteiskunnan hyväosaisilla oli mahdollisuus matkailuun. Risteilymatkustamisen kohteina olivat 1950-luvulla Visby, Kööpenhamina ja Rønne. 1960-luvulla lanseerattiin kaukoristeilyt, jotka olivat edelleen kallista hupia, mutta toisaalta risteileminen tuli samanaikaisesti mahdolliseksi yhä useammille, sillä myös edulliset Ruotsin risteilyt tulivat markkinoille. Laivoilla tarjotut palvelut laajenivat, esimerkiksi myöhään yöhön auki olevat yökerhot aukaisivat ovensa. Näyttely arvioi aikakautena 1945-1975 syntyneen suomalaisen risteilykulttuurin vaikutusta myöhempään aikaan mm. suomalaisen risteilykulttuurin omalaatuisuuden näkökulmasta: Suomessa samalla laivalla

Kastelholm lähdössä kohti Leningradia 1960-luvulla. Vaikka Kastelholmin hyteissä ei ollut mukavuuksia matkustus laivalla oli mukavampaa kuin bussimatka huonoilla teillä. Kuva: Sjöhistoriska institutet vid Åbo Akademi.

matkustavat sekä reittimatkustajat, että risteilijät, eikä risteileminen suinkaan ajoitu vain kesäaikaan, vaan laivalle lähdetään viihtymään myös talvella!

Näyttelyn teemat nivoutuvat Forum Marinumin laiturissa olevan matkustaja-alus Boren historiaan. M/S Bore on vuonna 1960 rakennettu matkustajalaiva, joka oli uransa alkupuolella yksi viimeisistä Suomen ja Ruotsin välisessä reittiliikenteessä olleista höyrylaivoista. Pitkän uran tehnyt laiva tunnettiin 2000-luvun alussa nimellä

Kristina Regina, ja se jatkoi suomalaisilla laivoilla tehtyjen kaukoristeilyjen perinnettä vielä vuoteen 2009 asti. Laivalla tulee olemaan kesän aikana näyttelyn teemoja tukevia oheistapahtumia.

MUSEOLAIVAT AVAUTUVAT, PERUSNÄYTTELY UUDISTUU

Kruununmakasiinin perusnäyttely "Skua-tasta Ro Roon - Kaleerista ilmatyynyyn" pidetään avoinna koko vuoden. Näyttelyn uudistamista on valmistelu jo vuonna 2013 alkaneessa Minun merimuseoni! -hankkeessa. Yleisöä osallistanut hanke jatkuu teemoittain jaetuissa näyttelytyöryhmissä, ja varsinainen rakentaminen aloitetaan marraskuussa 2015. Uudistettu perusnäyttely avataan yleisölle toukokuussa 2016. Hankkeessa kerättyjen ajatusten, ideoiden ja Forum Marinumin henkilökunnan yhdessä hankkeeseen osallistuneiden kanssa tekemän suunnittelutyön pohjalta näyttelyn keskeiseksi näkökulmaksi valittiin ihmisen näkökulma. Näyttelyn työnimeksi valikoitui "Töissä merellä". Se tulee kertomaan lou-

naissuomalaisesta kauppamerenkulusta ja Suomen merivoimien historiasta erityisesti eri ammattiryhmien työn ja arjen kautta.

Näyttelytarjontaan kuuluu lisäksi yhteistyökumppaneiden tuottamia piennäytteitä. Maaliskuun alussa avattiin kesän yli jatkuva näyttely paikallisen pursiseuran Airisto Segelsällskapin 150-vuotisesta historiasta, ja yhteistyö ASS:n kanssa heidän juhlavuotenaan on muutenkin tiivistä. Kesän 2015 suurin merellinen tapahtuma tulee olemaan 150 vuotta täyttävän Airisto Segelsällskapin juhla- ja regatta 29.7-2.8. Forum Marinum yhdistää kilpailijat ja yleisön tarjoamalla puitteet jälleen uudelle merelliselle kesätapahtumalle. Merikeskuksen alueen laitureissa voi ihastella yli 50 puista klassikkovenekaunotarta ja luvassa on myös yleisölle suunnattua merellistä ohjelmaa.

Kesäkaudeksi avataan yleisölle Forum Marinumin museolaivasto: Suomen Joutsen, sotalaivat Karjala ja Keihässalmi, Sigyn, museon tuottama näyttely Bore-laivalla sekä useat pienveneet. Lisäksi tasavallan presidentin veneenä 1980-luvulla toiminut Kultaranta VII liitetään mielenkiintoisena lisänä Forum Marinumin museolaivueeseen.

Suomen Joutsenen välikannella avataan kesäksi irlantilaisen Eve Parnellin taidenäyttely: "Dressing Ships-laivat juhlapuissaan". Syksyllä Kruununmakasiinissa on esillä Taneli Eskolan linnakesaaria kuvaava näyttely "Maiseman vartijat".

YHTEYSALUS WILHELM CARPELAN ON KUNNOSTETTU

Yhteysalus Wilhelm Carpelan valmistui Kartesch -nimisenä vuonna 1915 Helsingissä Kone- ja Siltarakennus Oy:n telakalta Venäjän rannikkotyöstölle, useita linnakkeita käsittäneen, niin sanotun Pietari Suuren merilinnoituksen käyttöön. Laivalla oli kolme sisaralusta. Alus sai itsenäistymisen jälkeen ensin nimen S4 ja pian sen jälkeen se nimettiin Wilhelm Carpelaniksi Viaporin linnakkeen 1700-luvun lopun komentajan mukaan. Muut tähän niin sanottuun Ehrensvärd-luokkaan kuuluneet alukset saivat nimet Augustin Ehrensvärd, Axel von Fersen ja Fabian Wrede. Ennen toista maailmansotaa Wilhelm Carpelan toimi yhteysaluksena Rannikkotyöstön käytössä.

Aluksen pituus on 18,3 m, leveys 3,9 m, syväys 1,8 m, ja uppouma noin 20 tonnia. Vuonna 1915 aluksen 80 hv:n petroliinimoottori antoi nopeudeksi noin 10 solmua. Alukseen rakennettiin ohjaamo 1920-luvulla. Jatkosodan aikana Wilhelm Carpelan varustettiin raivaajaksi, ja aseistuksena aluksessa oli konekivääri. Vuosina 1942-1943 se toimi 5. Raivaajalaivueessa ja vuonna 1944 6. Raivaajalaivueessa. Alus raivasi merimiinoja tuolloin sekä kosketus- että magneettiraivauskalustoilla.

Sodan jälkeen Wilhelm Carpelan jatkoi miinanraivaustehtävissä vuoteen 1947 saakka ja palasi myöhemmin jälleen yhteysalukseksi. Alus on yksi pisin Puolustusvoimia

Vanha yhteysalus Wilhelm Carpelan ja uusi Merisotakoulun koulutusalus Wilhelm Carpelan rinnakkain. 12.5.2015 vietettiin yhteysalus Wilhelm Carpelanin 100-vuotisjuhlaa ja miinanraivauksen muistopäivää.

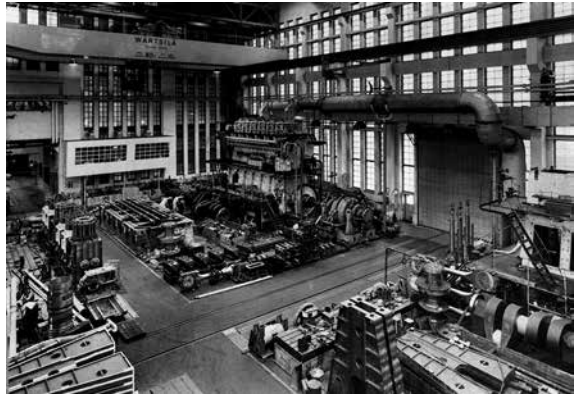
palvelleista aluksista, sillä se oli käytössä vuodesta 1918 alkaen aina siihen asti kun se myytiin yksityishenkilölle 1970-luvun lopulla. Aluksen omistaja ehti vaihtua muutamaan kertaan. Wilhelm Carpelan on hyväksytty Museoviraston perinnealusrekisteriin vuonna 1995. Alus siirtyi Forum Marinumin hallintaan talvella 2012 ja siirrettiin ensin Suomenlinnan telakalle, missä uusittiin laajasti sen pohjan levyjä. Alus hinattiin keväällä 2013 Helsingistä Turkuun, mistä lähtien sille on tehty laajamittaisia kunnostustöitä Forum Marinumin työmaan voimin. Osa aluksen vanhasta sisustuksesta oli säilynyt, mutta sitä jouduttiin laajojen runkotöiden johdosta purkamaan. Sisustuselementtejä palautettiin mahdollisuuksien mukaan paikoilleen ja sisustus pyrittiin palauttamaan sodanjälkeiseen asuun.

Pitkäjänteisen työn tuloksena alus on nyt valmis ja varustettu raivauskauden asuunsa. Kunnianosoituksena miinanraivaustyöhön osallistuneille alus on varustettu miinanraivauskalustolla. Alus on kunnostettu purjehduskuntoon ja sille on tehty trafin Vuokravenekatsastus.

”VOIMAKONEVALMISTUSTA AURAN RANNOILLA YLI 150 VUOTTA”

Forum Marinum on mukana kirjahankkeessa ”Voimakonevalmistusta Auran rannoilla yli 150 vuotta”. Hankkeen taustalla on Forum Marinumin pitkäaikainen yhteistyö Wärtsilän moottoritehtaan entisten työntekijöiden W46-kerhon kanssa. Muutamia vuosia sitten Forum Marinum ja W46 kerho toteuttivat yhteistyössä haastattelu- ja dokumentointihankkeen.

Varsinainen kirjahanke lähti liikkeelle kun vuonna 2012 ryhmä entisiä Wärtsilän työntekijöitä kokoontui miettimään miten saada kirjan muotoon moottorinvalmistuk-

Wärtsilän moottoritehdas vuonna 1965 Sulzer 6RD68 moottori kokoonpanovaiheessa. Moottori asennettiin Finn Arrow laivaan.

Kuva: Wärtsilä, Jouni Saaristo.

sessä mukana olleiden henkilöiden tietoja, muistoja ja tarinoita. He totesivat, että he ovat viimeinen sukupolvi, joka voi perustaa tietonsa omiin kokemuksiinsa merkittävältä osalta koko käsiteltävää aikakautta.

Hanketta varten koottiin työryhmä miettimään kirjan tekemistä alueen voimakonevalmistuksen historiasta. Tavoitteeksi on asetettu luoda todellisuuspohjaisen ja lukijalähtöisen tarinan voimakonevalmistuksen ja siihen liittyvän työympäristön kehityksen historiasta yli 150 vuoden ajalta Auran rannoilla. Kirjan on tarkoitus valmistua syysksi 2017 Suomen juhliissa 100-vuotista itsenäisyyttä.

Kirja tulee painottumaan kirjoittajien omien kokemusten mukaisesti pääasiassa Wärtsilän moottoritehtaan aikakauteen. Kirjassa tullaan kuitenkin käsittelemään myös vanhempaa voimakoneiden valmistusta sekä muita Turkulaisia moottorinvalmistajia. Turussa olleista pienistä moottoritehtaista pyritään kirjaan saamaan ainakin perustietoja.

Forum Marinumin tutkijoista mukana ovat amanuenssi Jarmo Saarinen sekä tutkija Mikko Meronen. Mikko Meronen on

lupautunut kirjoittamaan kirjan vanhimman Wärtsilän edeltäjien osalta 1830-luvun Cowien & Erikssonin konepajasta 1930-luvun Crichton-Vulcaniin. Jarmo Saarinen puolestaan kirjoittaa muista 1900-luvun alkupuolen turkulaisista moottoritehtaista. Muut kirjoittajat keskittyvät lähinnä Wärtsilän moottoritehtaan vaiheisiin toisen maailmansodan jälkeen. Pääasiassa he kirjoittavat pohjautuen omiin kokemuksiinsa.

Forum Marinumin lisäksi hanketta tukevat eri tavoin Turun kaupunki, Turun museokeskus, Turun Seudun Mobilistit ry ja W 46-Kerho.

ÖRÖN LINNAKESAARI – SULJETUSTA SOTILASALUEESTA MONIPUOLISEKSI MATKAILUKOHTEEKSI

Örön linnakesaari siirtyi vuoden 2015 alussa Puolustusvoimilta Metsähallituksen hallintaan ja se liitettiin Saaristomeren kansallispuistoon. Forum Marinum on muun toiminnan ohella mukana Örön linnakesaaren opastusviestinnän suunnittelussa, esimerkiksi toteuttamassa saarelle rakennettavien luontopolkujen opasteita. Käytännössä Forum Marinum on tuottanut sisältöjä sotahistoriallisten kohteiden esittelyä varten. Työhön palkattiin tietokirjailija Johanna Pa-

kola, joka on tutkinut rannikkolinnakkeiden historiaa ja kirjoittanut useita kirjoja Saaristomeren linnakesaarista.

Lisäksi Forum Marinum on yhteistyötahona Örön 12 tuuman museotykin esittelyssä. Molemmat saarella olevat, alunperin ensimmäisen maailmansodan aikana venäläisen Pietari Suuren merilinnonituksen osana rakennetut, 12 tuuman tykkikasematit ovat edelleen sotilasaluetta. Sotamuseon, Forum Marinumin ja nykyisin Örön sotilasaluetta hallinnoivan Uudenmaan Prikaatin kanssa on sovittu järjestelystä, jossa Forum Marinum toimii yhteistyötahona tykin esittelyyn ja kunnostukseen liittyvissä asioissa. Toiseen 12 tuuman tykkiin järjestetään opastettuja kierroksia Örossä toimivan Metsähallituksen valitseman yrittäjän toimesta. Pieni summa tykillä vierailevilta henkilöiltä perittävästä maksusta tuloutetaan Forum Marinumin kautta tykin kunnostukseen. Tykkiä on kunnostettu vuodesta 1996 alkaen Arma Aboan, Satakunnan Asehistoriallisen seuran, Turun rannikkotykistökillan ja Turun Rannikkotykistörykmentin Perinneyhdistyksen talkootöinä. Forum Marinum pyrkii jatkossa tukemaan tätä vapaaehtoistyötä tykin kunnostamiseksi.

¹ Opas osoitteessa <http://www.trafiikki.fi/seinaton-museo/>, haettu 5.6.2015.

Örön 12 tuuman järeä tykki.
Kuva: Mikko Meronen, Forum Marinum.

